

Hónapló

Parászka Boróka

Végső dolgok

Szóke, rövidre nyírt hajú fiúval utazom február végén Berlinből Budapestre. Csontos arcú, magas, szikár. Csak a kék szeme jár idegesen, pásztázza a közös kupét a vonaton. Kezében könyv: Paul Austert olvas, *A végső dolgok országában*. Franciául. Még egy fiatal pár van, folyton nevetnek és csókolóznak szemben velem, a nyugtalan szemű fiú mellett, arról beszélgetnek, hogy biztosan mindenki beszél itt németül. A mindenki én vagyok, meg a szóke fiú. A Hauptbahnhofról indulunk, a vonat megáll Südkreuznál is. Két útitárs itt csatlakozik: harminc-negyven körüli férfiak, valóban németül beszélnek, de törik a nyelvet. Valami idegen hangsúly, furcsa keverék szavak ütik meg a fülem, halkan beszélgetnek egymással, mint akik nagyon összetartoznak, és semmiképpen sem akarnak ismerkedni, cseverészni a vonatokon. Két vendégmunkás. Két meleg vendégmunkás. Azonnal kész a diagnózisom. Feszült a légkör, a szerelmes pár egyre harsányabban nevet. Láng Zsolt *Szerelmvárosát* olvasom, a könyv mögül leselkedve figyelem a többieket. Nem, nem beszél itt mindenki ugyanazt a nyelvet.

Csak a magyar utaskísérő fölszabadult. Tenyeres-talpas, öblös hangú nő. Hogy vagyunk, hogy vagyunk – lökődik a csak egymással suttogó südkreuzi utasokat. Maga meg olvas! – csipkedi a szóke hajú fiú térdét. Német, angol és magyar szavakat kever, magabiztosan beszél a nemzetközivé avanszált magyar hivatalos nyelvet. A MÁV tud külföldiül.

Drezdáig gyötör a kérdés, hogy meddig halad *A végső dolgok országában* franciául a német fiú, mikor vesznek már levegőt a csókolózók, de különösen az izgat, hogy miről sugdolóznak tört szavaikkal mellettem a férfiak. Talán csehek? Vagy valami szláv náció? Németországban bujkáló szláv meleg vendégmunkások. Ez ám. Miért beszélnek egymással németül, ha hallhatóan egyikőjüknek se megy könnyen. Talán miattunk, ők is úgy tudják, hogy itt mindenki beszél németül?

Drezdában aztán (épp amikor azt vizslatom a vonatablakon át – nem tudok a rémképtől szabadulni –, milyen volt a szétbombázott város) megszólal az egyik südkreuzi telefonja. „Igen, drágám, holnap reggelre hazarérek” – mondja hangosan, jól érthetően a férfi nyilvánvalóan a feleségének – románul. Micsoda váratlan fordulat. Kimerészkedem a *Szerelmvárosból*, románul beszélgetünk tovább ketten. Megvan tehát a megoldás, a páros egyik tagja román, ezért erőltetik a németet. Amint megfejttem a dilemmát, a páros másik tagja is hozzám szól. Szintén románul. Majd egymással tovább folytatják németül. Ki érti ezt? Visszatér a kalauznó, természetesen románul is tud néhány szót. Egyrészt azért, mert a MÁV mindent tud, másrészt, mert erdélyi áttelepült. Valahol mindenki erdélyi áttelepült – vonom le a következtetést, rámosolygok a szerelmes párra,

az olvasó fiúra, a nyelvtörő férfiakra – és visszavonulok a *Szerelemváros*-ba.

Az utasok elfogynak, ki erre, ki arra. Az amerikai regényt franciául olvasó német srác Prágában száll le, a német nyelvben bízó pár Budapesten, a latens románoktól is elválik az utunk: én Marosvásárhely, ők Nagyszében felé igyekeznek.

Egy hónapja nem voltam otthon, edzettem a visszatérésre, mégsem sikerült mindenre felkészülnöm. A város rémesen messze van Berlintől, Südkreuztól, Drezdától, Prágától. Budapest van közel, már amennyire Vona Gábor arcképe, és a különjáratokkal érkező kampány Budapestet hozza magával. Igen, azt hiszem, most csak ennyi Budapest. Vona Gábor tényleg mindenhol ott van, újsághirdetésekből, lámpaoszlopokon, graffitiken. Teljes a mozgósítás. Ha nagyon keresgélnek, tán találnék valami mást is, rémlik, mintha láttam volna fideszes plakátokat, és hírlik, hogy jönnek-mennek a szokásos fideszes küldöttek is. De nem keresgélek, örülök, ha ki tudom kerülni azt, ami az utamat állja (nem tudom kikerülni). Kollégák mondják, hogy a Jobbik aktivistái végigjárnak a szerkesztőséget, névjegykártyák, ajándéktárgyak minden felől, zárt alakzatokban, békaügetésben folyik a fraternizálás.

Szeretnék mihamarabb visszamenekülni Berlinbe. Némi kétellyel, hogy van-e értelmük ezeknek az utaknak. Vagy itt, vagy ott – de ez az átmeneti élet, ez az állandó igyekezet, hogy ne vegyen észre mindent az ember, vagy ne vegyen észre annyit, fárasztó és felesleges. Vagy el kell innen menni, vagy vissza kell venni a várost. Most azonban köztes lét van, még tart júniusig a berlini ösztöndíj, lelki szadomazo, még rémesebb az otthoni, és még világosabb, messziről nézve, mennyire elviselhetőbb lehetne, mennyire kéznél a normalitás.

72

Nem úszom meg az ideai március tizedikei autonómiatüntetését. Egy évvel ezelőtt még kimentem, forgattunk, dokumentáltam, hogy mi történik. Most már alig nézek arra. Nincs már semmi meglepő. Tudom, hogy merről jönnek be a buszok, kik az ide buszoztatottak. A tavalyi demonstráció után (amikor a lelkes magyar tömeg azt üvöltözte, hogy fel kell akasztani a „magyar ügyet” eláruló magyar politikusokat) értelmetlenné vált itthon a beszéd. Akiket nem lehet meggyőzni, azokkal nincs miért tárgyalni. Azok hangosak és hajthatatlanok. Akiket pedig meg lehet, azokat nem kell győzködni. Halkak és láthatatlanok. Az sem lep meg, hogy az idén már kevesebben voltak, mint tavaly. Jobbára csak a jól képzett utcai gerillák vonultak fel, a politikai területfoglalók. Van némi szemforgató csodálkozás az öregedő autonómiázók, a Fidesz családi barátai részéről a tüntetés másnapján. Mintha meglepődnének. Mi ez a durvaság, mi ez a sok Vona? – kérdezik. Tényleg, nem tudtátok, hogy ez jön? Hogy ezt akartátok? Hogy a nacionalizmusban a tromfra tromf következik, nincs megállás? A szalonrománózás, szaloncigányozás és szalonzsídózás egyszer csak elszabadul? Kérdezném, ha még beszélnék egymással. De nincs már beszéd ebben a szűk erdélyi vasúti kocsiban, nem találgatjuk, hogy ki milyen nyelven ért. Most fizetjük a tanulópénzt, gondolom magamban, és számítgatom: mi lehet a végső összeg.

Anyám hazautazik a Székelyföldre, mielőtt eljőnnék Berlinbe. Rendbe tenni a sírt, vagy eladni az utolsó ingóságokat – valami ilyen alibire hi-

vatkozik. Micsoda kert alatti visszalopózásai ezek, nem hiszi, hogy nincs visszaút, hiába ápolás, adásvétel, itt nincs már más, csak a felszámolás. A faluban azzal fogadják, hogy az ismeretlen, szuronyos betonkatona szobra mellé, a kultúrotthon elé (Jobbik-plakátolásra kiválóan alkalmas hely), Horthy-szobrot akarnak állítani. Hülyék vagytok? – kiabálja anyám, és mutogat a második világháborúban odaveszettek listájára, az ismeretlen betonkatona szobrán. Nagybátyja, Kovács Ignác is ott szerepel. Ezek mind Horthy miatt haltak meg! – még kiabál anyám, a sírmunkás. Anyám anyja, a nagyanyám, nagyon büszkén mutogatta, hogy hol van a bátyja, a Náci neve. Ennyi maradt neki belőle, és erre nagyon vigyázott. Ebben a faluban sok férfi kapta Szent Ignác nevét, Nácinak becézték őket. A harmincas-egyvenes években elkiáltottad magad a faluban, hogy Náci, és minden székely legény hátrafordult. Egy Adolfka is született valamikor a harmincas évek idején, és a negyvenes évek elején már meg is halt. Gyorsan dolgozott a torokgyík meg a háború. Kis sírja most is látható a templom mögött (a templom falán tán Szent Ignác is ott van). Az Adolfka név nem terjedt el annyira.

A berlini visszautazás előtt a román közszolgálati rádió vezérigazgatójával találkozom Marosvásárhelyen. Ritkán jár el vidékre, de most végiglátogatja a stúdiókat, ideges idők, gondolom, ezért tájol, „szagot fog”, hogy mi történik a fővárostól távoli, erdélyi vidékeken. (Budapesttől és Bukaresttől is messze van Erdély, de miféle más-más messzeségek ezek. Tündérkertek, a vágy titokzatos tárgyai, mucsajok, parasztok, vidékek). Beszélgetünk a román–magyar ügyekről, az elvek meg a protokoll szintjén ez mostanában román emberekkel könnyű. Van valami feszültség, meg nem értettség a mélyben, de ki bukik alá annyira mélyre, mikor van a felszínen annyi más rendbe tenni való. Próbálok lefordítani a magyar–magyarkonfliktusokat, autonómiatüntetés után vagyunk néhány nappal. Megy is, nem is. Ki tudja, mi minden fordul meg az ő fejében erre a szóra, hogy autonómia? Valami olyan vergődés ez, ahogyan az ortodoxiával birkózik a román progresszió. Nem futok bele a párhuzamba, nincs erre idő, a munkaszobában pedig, ahol beszélgetünk, van egy kis házi oltár.

Végre, elérkezik a berlini visszaút. Megyek én is, a kertek alatt, mint anyám, lopózom. A végcél legalább nem a betonkatona és az új Horthy-szobor helye. Nem kiabálok majd hangosan, hogy hülyék vagytok.

A kupéban, nem hiszem el, a férfitársaság egyik tagja van, ugyanaz, akivel Berlinből is együtt utaztam. Most azonban a feleség ül mellette, az, akinek Drezdából bólogatott, hogy „igen, drágám”. A végállomásig beszélgetünk. Karitatív szervezeteknek dolgoznak, a Romániából Németországba érkező gástarbeitereket, valamint cigány közösségeket segítik (koldusokat na, ezt nehezen mondják ki). Nem panaszkodnak, meg lehet ebből most élni, és vissza, na vissza nem mennének. A nő bukaresti román, úgy költözött a nagyszombeni férfi után mint feleség. És így, mint feleség, ő aztán, ha lehet, még kevésbé kívánczik vissza Bukarestbe. Mert tudjuk, mondja mélyen a szemembe nézve, és megvárja, amíg vele egy ritmusban bólogatok, hogy más a mentalitás. A men-ta-li-tás. Eddig bírom, de itt élnem kell a szerencsével, hogy újra a férfi mellé sodort az élet. Megkérdezem, hogy a múltkor a román társával, miért törte a németet? Miért nem beszéltek egymással az anyanyelvükön? A férfi nem keresi a

tekintetem úgy, mint a felesége, kinéz az ablakon. Valahová oda ki, bele a Berlin előtti mezőkbe mondja, hogy azért, mert nem ez az anyanyelvük. Nem románok. Hanem szászok. És, amit hallottam, az a furcsa német, az nem német, hanem a szász dialektus.

Szászföld határán nőttem fel. A Náci falván élő nagyszüleim még jól beszélték ezt a nyelvet. És én föl sem ismertem. Fel sem merült bennem, hogy amit Südkreuzban hallok, az valami nagyon otthoni. Anyám, nincs visszaút.

Végel László

Mi legyen a „belgákkal”?

Izgalmas hónap! Urbán András adaptációjában és rendezésében az Újvidéki Színház bemutatta a *Neoplanta, avagy az Ígéret Földje* című regényem színpadi változatát, a *Neoplantát*. Az előadás előtt is, de utána is meglepett a média érdeklődése. A legfontosabb belgrádi lapok, rangos színházi kritikusok elismeréssel írtak róla, az előadást máris meghívták belgrádi vendégszereplésre.

74

A városban pedig beszédtéma lett a bemutató. Az egyik színész nő határozva számolt be a városi autóbusz-állomáson hallottakról. Egy férfi magyarázta a barátjának, hogy állítólag valaki írt egy könyvet, amely szerint már Mária Terézia korában is voltak magyarok a Vajdaságban. Ez nem minden. Színházi előadás is lett belőle. A barátja csodálkozva kapta fel a fejét, és megjegyezte, akkor okvetlenül megnézik. A színész nő szerint hanghordozásukban nem volt rosszindulat, inkább csodálkozás és meglepetés. Pár nap múlva Slobodanka Latinovia, a legnagyobb újvidéki szemészeti klinika tulajdonosa telefonált, látta az előadást, többek között azt is megemlítette, hogy a nézők között sok óslakos újvidéki polgár is megjelent.

A médiavisszhangot erősítette, hogy Urbán azokban a napokban érdekelte ki a rendezői munkásságáért járó jelentős szerbiai díjat, amely a legjobb szerbiai rendezők közé helyezte. Sajnos ez a hír Magyarországon nem keltett nagyobb visszhangot, Budapest egyébként is el van foglalva önmagával, a magyarországi választások előtt pedig különösképpen. Gyáni Gábor megállapítása jut eszembe a budapesti „gettóba zárt modernitásról”. Szerinte Trianon után Magyarország elvesztette a vidéki modern polgári fejlődés tartalékait, s az elárvult főváros a modernitás gettójába szorult. A jelenlegi magyar ellenzékre gondolok, amelynek egyik gyenge pontja, hogy nem tud ebből a helyzetből kilépni, a modern magyar kultúrának nincs ideje és energiája reflektálni a határon kívül világra. A régi, a két világháború közötti helyzet konzerválódik. A népies és az urbánus. Ez az antinómia a mai magyar kultúra és irodalom kínai csizmája, Ilyenkor felmerül a kérdés: mi legyen a „belgákkal”, vagyis a kisebbségekkel?

A kisebbségi világokat manapság főleg a politikusok érdeklik. Jönnek-

mennek az anyaországiak, bizonygatják, hogy mennyire fontos a vajdasági magyarok részvétele az anyaországi választásokon. Répás Zsuzsanna, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetpolitikáért felelős államtitkára vajdasági látogatásán arról számolt be, hogy immár 600 ezer határon túli magyar kérelmezte a magyar állampolgárságot, Korszós Tamás szabadkai magyar főkonzul pedig bejelentette, hogy ebben a vajdasági magyarok a legaktívabbak. A magyar kormánytagok dicsérik az itteni kisebbségi párt, a Vajdasági Magyar Szövetség vezető politikusait, azok meg a kormánytagokat. Idillikus helyzet! Eddig az egyszerűsített honosítási eljárásnak köszönve mintegy százezer vajdasági magyar kapta meg a magyar állampolgárságot, ami tényleg impozáns szám, hiszen a legutóbbi népszámlálási adatok szerint a Vajdaságban 250 ezer magyar él. Tehát majdnem minden második vajdasági lett az elmúlt évben magyar állampolgár is. Ez a szám bizonyára ennél is nagyobb, hiszen a kilencvenes években sokan tettek szert állampolgárságra. Ennek az adatnak a horderejét akkor becsülhetjük fel igazán, ha tudjuk, hogy az Eurostat adatai szerint a tavalyi évben az EU-tagállamok 780 100 személy állampolgárságát ismerték el.

Az is kiderült, hogy a Vajdaságban eddig 35 ezren regisztrálták magukat, hogy részt kívánnak venni az anyaországi választásokon. Persze ez a szám még növekedni fog, mivel a regisztráció még tart, és a Vajdasági Magyar Szövetség aktivistái szorgalmasan regisztrálják az új állampolgárokat. Közben természetesen felmerül a kérdés, hogy a vajdasági származásúak között hány szerb nemzetiségű személy található. A magyar statisztikai kimutatások erről nem szólnak, feltételezem, hogy ilyen kimutatások nem is készülnek. A kérdés azért jogos, mert a szerb sajtó egyre többet foglalkozik a jelenséggel, igaz, a hangvételben nincs rosszindulat, hiszen Szerbiában a kettős állampolgárságnak nincs semmi törvényes akadálya.

Rosszindulatról tehát szó sincs, a cikkírók tudják és megírják, hogy mivel magyar útlevelemmel könnyebb Nyugaton munkához jutni, a fiatal szerb szakemberek, orvosok, mérnökök, informatikusok tömegesen tanulnak magyarul, és sokan meg is szerzik az állampolgárságot. Lehet, hogy alkalomadtán korrupcióról is szó van, de tapasztalatom szerint a többség mégis legális úton jut magyar útlevelemhez. A feleségem fodrásza is készülődik, s majdnem elsírta magát, mert már négyszer elvágták, mint mondta, túlon túl nehéz a nyelv. A múlt héten orvosnál jártam, átadtam a betegkönyvem, mire az ápolónő szeme felcsillant. Magyar, kérdezte magyarul és – kedvesen. Igen, válaszoltam én is magyarul. Tört magyarsággal elmagyarázta, mit akar. Angliába készülődik, ezért jár nyelvtanfolyamra. Külön meglepte, hogy magyarul milyen szépen és dallamosan hangzik az a szó, hogy halál. Halál, halál, ismételte dallamosan az újvidéki klinikán, miközben felírta a nevem. A betegeket látva, számomra a jelenet kissé morbidnak tűnt.

Az állampolgárságról kérdezett a minap Marija Dukia az *Üzlet és Pénzügyek* című szakfolyóirat szerkesztője is. Azt mondta, hogy Belgrádban is sokan érdeklődnek, és vajdasági felmenőt keresnek. Ezen meglepődtem, mert eddig csak a vajdaságiakról tudtam. Azt válaszoltam, hogy a szabadkai magyar konzulátus adatai szerint az egyszerűsített honosítási eljárás

rással mintegy százezer vajdasági tett szert magyar állampolgárságra. Ezt tudja, válaszolta, hiszen utánanézett a konzulátuson. Még arról is értesült, hogy Szabadkán naponta száz állampolgársági okmányt osztanak ki. Ezen meg én csodálkoztam. Nem a számok érdeklík, magyarázta, hanem az, hogy a kettős állampolgárság felgyorsítja-e a kisebbségi elvándorlást. Erről sincs semmiféle kimutatás, úgyhogy pontos válasz nem adható, válaszoltam. Annyit tudok, hogy Magyarországról is sok fiatal szakember távozik Angliába, Németországba vagy Ausztriába, bizonyára ez játszódik le a vajdasági magyarok között is. A magyar kormány abban bízik, hogy a fiatalok visszatérnek. Az a kérdés, hogy motiválja-e valami a vajdasági fiatalembereket a visszatérésre. Az elvándorlás növekedését érzékeli a vajdasági magyar sajtó is, egyre több ilyen esetről hallok, de a növekedés okaival senki nem foglalkozik. Mindenesetre a fokozott kisebbségi elvándorlás következményeivel egyelőre senki sem néz szembe.

A szerbiai újságok eközben arra is céloznak, hogy a Fidesz éppen a kettős állampolgársággal kívánja növelni választótáborát. Nem vitás, hogy a Vajdaságban a Fidesz a legnépszerűbb párt, az volt a kettős állampolgárság bevezetése előtt is, ami logikusan következik a sajtót és a közvéleményt meghatározó kisebbségi politikai elit értékrendjéből. A Vajdaságban ugyanis vagy öt-hat kisebbségi párt létezik, de mind a jobboldalon határozza meg magát.

Engem viszont az érdekel, hogy a szerb nemzetiségű új magyar állampolgárok vajon a Fideszre szavaznak-e. Az egyik főorvos barátomat faggattam. Talán tud valamit, hiszen egyetemi tanárként sokat foglalkozik a tanítványaival, és sok elvándorlót személyesen ismer. Kiderült, hogy tájékozott a kérdésben. Szerinte azok, akik még nem vették a vándorbotot, igenis a Fideszre szavaznak. Cseppet sem érdeklik őket a magyarországi belpolitikai viszonyok, ám hálásak, mert könnyebben biztosíthatják az egzisztenciájukat.

Közben Szerbiában lezajlottak a rendkívüli parlamenti választások. A kampány rendkívül agresszív volt, hetek óta nem volt a lakásban nyugtom. Ahogy az egyik párt aktivistái távoztak, máris csengettek az újak. Akárcsak a szomszédok többsége, én se nyitottam ajtót. Úgy tűnt, a kampány fárasztja az embereket. Viccek is születtek róla. „Kampánycélokra bérbe adok egy tehenet”, olvastam egy hirdetést. Valaki azon ironizált, hogy a politikusok szívesen látogatják a módosabb gazdákat, és ilyenkor tehénnel a háttérben állnak a kamerák elé.

A lépcsőházban, a folyosón, az utcán rengeteg a szemét. Az aktivisták egész nap tömték a postaládákat. A takarítónő nem győzte összesöpreni a pártröplapokat. A választás előtti napon, március 15-e délutánján viharos erejű szél sepert végig Újvidéken. A levegőben repkedtek a műanyag tasakok, mintha különleges világúri madarak támadták volna meg a várost. A választási röplapokat is felemelte a szél, s hordta, sodorta magával. Egy becsapódott a teraszomra is. Kampánycsendben a vihar folytatta a kampányt.

A választások nem voltak viharosak, a győztest a közvélemény-kutatók felmérése szerint előre tudni lehetett. A Szerb Haladó Párt abszolút többségre tett szert. A párt a két évvel ezelőtti választásokon csekély többséggel nyert, a rendkívüli választások után azonban egyedül is kormányt alakíthat.

Sokan felkapják a fejüket. Félnek az új abszolutizmustól, a kilencvenes évek visszatérésétől. Az igaz, hogy a Szerb Haladó Párt jelenlegi népszerűsége vetekszik Miloševićé pártjának egykori népszerűségével, de a helyzet mégis más. Milošević idejében volt kemény ellenzéki sajtó, most alig akad, hiszen eltűntek vagy elmosódtak a pártok és az értékrendek közötti különbségek. A kilencvenes években a kormánypárt és az ellenzék között kibékíthetetlen ellentétek dúltak, mostanság azonban nehéz különbséget tenni köztük. Ha elsikkadtak az alapvető különbségek, akkor hogyan lehetséges, hogy egy párt abszolút többségre tegyen szert, ötlik fel bennem a kérdés. A rejtélyt egy fontos tény fejtí meg. A Milošević-rendszer megbuktató pártok vagy siralmas eredményt értek el, vagy pedig be se jutottak a parlamentbe. Ez a történet tehát végül is arról szól, hogy a tömegek megbüntették a tényleges rendszerváltó pártokat, s megjutalmazták a Milošević-korszak két domináló pártját. Az egykori Szerb Radikális Pártból kivált haladókat és Milošević szocialistáit. Am ez is csak féligazság, hiszen ezek a pártok módosították programjukat, s ráverték az ő egykori politikájukat folytatni akaró szélsőjobb pártokra, amelyek hullottak el, mint a legyek. Jobbik-típusú párt nem került be a parlamentbe.

Az sem mellékes, hogy a kampány idején nem hangzottak el kisebbség-ellenes jelszavak, az antiszemitizmusnak pedig egyszerűen nyoma veszett. Ebben a helyzetben a Vajdasági Magyar Szövetség, a kedvező kisebbségi cenzusnak köszönve, hat képviselőt juttatott be a szerbiai parlamentbe. A 200 ezer választójoggal rendelkező vajdasági magyar közül – közöttük 100 ezer egyben honosítás nélküli magyar állampolgár is – 75 248-an, vagyis a magyar választópolgárok vagy 35 százaléka szavazott rá. Sikernek számít ez, azzal a szépséghibával, hogy – ha úgy vesszük – még a magyar állampolgárságot kérelmezőknek is csak 75 százaléka szavazott a pártra. Hogy ez új energiát hoz-e a vajdasági magyar közéletbe, az a párttól függ, hogy javul-e a magyar kisebbség helyzete, az pedig az abszolút többséget képviselő győztes párttól. A vesztes, a darabokra hulló Demokrata Párt érdeme, hogy viszonylag elfogadható kisebbségi törvények születtek, most a Szerb Haladó Párt akaratától függ, hogy azok mennyire valósulnak meg a hétköznapi életben.

77

Láugh Júlia

Ingtatlanok, kampány

Eladtam a belvárosi garzonlakásomat, miután Párizsban élő lányom javasolta, lakjak inkább egy háromszobásban, mert ők (francia férj, két kétnyelvű gyerek) sokkal gyakrabban jönnek Budapestre, ha lenne nálam külön, saját lakrészük; ő majd besegít a költségekbe. Habozás nélkül nekiláttam a feladatnak.

Itt követtem el az első, súlyos hibát, és hogy a végén minden jóra fordult, azt csak a szerencseangyalaimnak köszönhetem, akik már annyira

szor kihúztak a csávából, amikor talán meg sem érdemeltem, mert ha az ember hülyeséget csinál, bűnhődjön.

Rögtön másnap, hogy a lányommal megbeszéltük a tervet telefonon, találtam a levélszekrényemben egy kézzel írott, fénymásolt cédulát: valaki itt, ezen a környéken keres eladó lakást, név, telefonszám, kellemes kézírás – azonnal bedőltem. Mire a harmadik emeletre ért velem a lift, már azt képzeltem, hogy az ismeretlen jelentkező idejön, megnézi, és tüstént megveszi a lakásomat. Az előérzetem (ah, ezúttal mily csalóka!) még azt is súgta, hogy olyan ez, mint amikor megláttam a *Libération*-ban az apróhirdetést az afrikai óvónői munkára, és azonnal biztosan tudtam, hogy ezt az állást én meg fogom kapni. Akkor ez tényleg bejött.

Most viszont az történt, hogy telefonhívásomra egy fiatalember érkezett, elegáns volt, udvarias, készségesen biztatott, hogy ők – mert persze egy ingatlaniroda nevében jött – mindent elintéznek helyettem, alaprajz, digitális fotók, hirdetésfeladás, nekem nem lesz gondom semmivel, csak írjam alá, hogy adott határidőig kizárólag ők adhatják el a lakásomat, amit, bízzak bennük, meg is fognak tenni.

Én marha, alá is írtam. Gondoltam, ez nekem így kényelmes lesz; csinálják csak a hivatásosak. Utóbb tudtam meg, hogy a budapesti ingatlanosok szövevényes világában ez egy inkább hírhedtnek mondható társaság. Állítólag, legalábbis az egyik konkurens cég szerint, álvevőket szoktak fölküldeni a meghirdetett lakásokba, hogy jelentősen áron alul javasolják a megvételt.

78 Lehet ebben valami. Rengeteg érdeklődőt hoztak hozzám, naponta ket-tőt-hármat-négyet, aztán közölték, hogy ez meg az nagyon megvenné, na de hát nem ilyen áron – és szemtelenül alacsony összeget ajánlottak. Állandóan azzal gyötörtek, hogy lehetetlen kívánságaim vannak, ennyi pénzt, amiről én képzelgek, soha senki nem fog adni ezért a lakásért. Naponta többször közölték, lesajnálva és agresszív fölénnyel, hogy muszáj engednem az árból.

Az egyik nő – az ügynökök egymást váltották, öten vagy hatan hozták folyamatosan a lakásnézőket – egyenesen odáig ment, hogy egyszer, amikor egyedül jött föl, kioktatott: „Maga ne szóljon bele, amikor az ügyfél itt van!” Így, szóról szóra. Egyúttal azt is tudomásomra hozta, gondolom, a tekintélye emelése végett, hogy ő a helyi irodafőnök élettársa.

Egy nap aztán beállított ez a főnök. Bejött, elegáns fekete kabátban, sötéten szűrő tekintettel, leült nagyapám oroszlánfejes karosszékébe, és nyomta, nyomta a szöveget, hogy énnekem sejtelmem sincs semmiről, nem ismerem az életet, a piacot, a mai világot, muszáj engednem az árból, különben soha, soha nem fogom tudni eladni. Látszott, hogy meg akar félemlíteni. Többször is rászóltam, egészen pontosan háromszor, hogy ennek a beszélgetésnek semmi értelme, kérem, távozzon, de nem állt föl a székből, miért, talán udvariatlan vagyok, kérdezte éles hangon, és maradt, szúrósan, szuggerálva meresztette rám a szemét. Hátat fordítottam neki, doboltam az asztalon, legszívesebben hozzávágtam volna valamit, ehelyett csak azt mondtam, én már alig várom, hogy lejárjon a szerződésünk, és megszabaduljak maguktól. Mert akkor már persze szántam-bántam, hogy lekötöttem magam ezeknél a pióca kapitalisták-

nál. Csak bámultam, hogy nyomulnak az ifjú sikeresek, tisztára fideszes stílus, a hátam borsózott tőlük, és remegett a gyomrom, menjen már ez el innen, a negyedik felszólításomra volt csak képes fölemelni a seggét, és távozni.

Három-négy hét gyötrelem után jött egy hölgy, akinek nagyon személyes és mélyen átélt okai voltak, hogy éppen ebben az utcában vegyen lakást, itt és nem másutt, és pénze is volt rá. Megkötöttük a szerződést, megszabadultam a piócáktól, következett a második felvonás.

Elkezdtem járni a kedvem szerinti környékeken kínált, kedvem szerintinek gyanított lakásokat. Azzal kezdődött, hogy kilépve kies otthonomból, még mielőtt a mindenütt letépett kampányplakátokba botlottam volna, elsőre a „szíves türelmüket és megértésüket kérjük” feliratba ütköztem, aminek a látványától, tudjuk, a pesti polgár általában azonnal elveszti a türelmét. Háborús állapotok, ilyen csak az ostrom alatt láttam, dohog egy bicegő öregasszony, kis híján elesik, ahogy a botja hirtelen belesüpped a homokbuckába a keskeny, ingatag palló mellett, amely a földült járda fölött hegyesszögben összeköti az ugyancsak földült úttestet a kapubejáró lépcsőjével. A pallót a lakók iránti figyelmességéből tették oda, hogy közlekedni tudjunk. Nem tudunk.

A szomszéd házban az üveges a műhelye ajtajában áll, morog, dohog, káromkodik, hát hogy lehet így üvegtáblákat szállítani? Húzzák az aszfaltozást, mint a rétestésztát, már mióta csak bajlódnak vele! És azt hazudták valami jelentésben, a fiam olvasta, hogy már készen is van az utca! Kész röhej! És kínjában vigyorog. Aztán elmeséli, hogy látta a Rogánt, jött szemlézni a helyzetet, mert ez ugye az ő kerülete, nézi, mint gazda a jószágot. Tettem is hangos megjegyzéseket, remélem, meghallotta – mondja. Legyintek: úgysis leperreg róla. Az üveggel mindig megértjük egymást.

A rövidáruboltban az asszony az új pénztárgép fölött idegeskedik, nem lehet kezelni, mondja, könyvből próbálom kiismerni, hogy kell, mint kell, de így sem megy, jaj, miért muszáj ezt nekem!

A kulcsmásolónál is dolgom van, szép kis titánkulcs, mondja, 990 forint lesz, kér-e számlát, mondom nem, senki nem téríti meg nekem, és adóellenőr sem vagyok, amire a fiatalember rögtön felnyög, csak gyötörnek minket, állandóan jönnek, a kispénzüket ellenőrzik, a nagy csalók meg kepeztenek jódógukban, nem jó ez így sehogyan sem.

A metróban a Mesterházyt ábrázoló hirdetményen a nyomtatott szövegre: Új korszakot nyitunk, vastag filctollal ráfirkálva: bécsi bankban. A villamosmegállóknak a Kerék-Bárczy-plakátok kivétel nélkül mind letépetve. Dúl a választási kampány, aktív a fideszes béközép. A Vásárcsarnok előtt kedves ismerősök álldogálnak, kínálják a kormányváltó összefogás röplapjait, kérdezem, hogyan reagál a nép, hááát, előfordul, hogy szidalmaznak, lezsidóznak, leköpnék... Kerék-Bárczy is ott áll, szép szál, vékony, hosszú férfi, kellemesen mosolyog, letépték a plakátokat, nem baj, majd ragasztunk újat, derűs és bizakodó. Vajon tényleg elhiszi, hogy van esély, vagy csak mutatja, mint egy rendes profi?

Vásárlás közben jut eszembe: de hiszen miért ott kinn szobrozik ez a megnyerő ember, be kellene jönnie a piacra, mindenütt megállni, beszél-

getni vevőkkel, árusokkal, ahogy a franciáknál csinálják a jelöltek minden választási kampány idején. Ezt meg is akarom neki mondani, de mire kiérek a bevásárlásból, sajnos már nincs ott.

Én meg visszatérek magánügyeimhez, a haza mindenekelőtt, persze, de azért lakást se mindennap vesz az ember, oda kell rá figyelni. A hirdetéseknek nem szabad hinni, világosnak mondott lakás félhomályos lyuk, emeletinek meghirdetettéről a helyszínen kiderül, hogy földszinti. „Nagykörúton belül” kínálják a Thököly utat, a Rottenbiller utcát. Néha elkapja a költői ihlet a hirdetőt: „... pár lépésre a Duna, ahol gondolatébresztő sétákat tehet, amikor csak kedve támad”.

Még jobb: „Kezdje a napot egy kellemes kávéval a lakása előtti napos kőteraszon, közben ébredessen a házát körülvevő épületek párizsi panorámájának nyugodt látványa előtt. Ez nem elérhetetlen, ha egy ilyen speciális adottságú és fekvésű ingatlant tudhat magáénak.”

És máris magaménak tudom. Ezt ugyanis azonnal megvettem, mesés, hatodik emeleti lakás, felújításra szorulna – amit a hirdetés nem vallott be –, de azt majd később, ha az adósságaimat kifizettem. Valóban kőparkányos terasz, alattam a pesti háztetők, szemben a Gellért-hegy, fölöttem az ég, ezért megéri egy kicsit eladósodni.

A részletek megbeszélésénél a szomorú arcú tulaj – nem akarta eladni, de családi okok erre készítetik – meggyőzően emlegeti, hogy most a rezsi-csökkenéssel sokkal kisebb a havi rezsi... Önuralmat tanúsítok, nem teszek megjegyzést, pedig erre a szóra csattanni szoktam.

80 Hazaérve a kapuban találkozom Rózsikával, a házgondnokkal. Mondja a hírt, meghalt az öreg Schwartz bácsi. Én csak most tudtam meg, hogy ő... – kezdi a hatgyerekes, sokunokás, picike asszony, és az arca összerándul, hirtelenében nem is tudja folytatni, látszik, mindjárt elsírja magát.

Schwartz bácsi nagyon öreg volt, beteg, magányos, alig látott, nehezen járt, és az idegei fölmondták a szolgálatot, amikor tavaly a fölötte lévő lakást óriási zajjal, berregéssel, kopácsolással, hosszasan felújították. Szegényke az egyik munkásnak panaszkodva, kétségbeesésében azt találta mondani, hogy ez rosszabb, mint Auschwitzban, amire a melós hozzávágta: Akkor menjen vissza oda.

Itt tartunk a hazában.

Nem csoda, ha minden józan ember el akar innen menni.

Dalos György

Ukrajna körül

Berlin–Lipcse, 2014. március közepe

Tegnapelőtt és tegnap este, feladván évek óta gyakorolt televíziós absztinenciámat, végignéztem a ZDF kora esti híradóját. Ukrajnai hírekre és képekre lettem volna vevő, ám legnagyobb bosszúságomra az első hír-blokk mindkét alkalommal Uli Hoeneß-nek, az FC Bayern elnökének adócsalási ügyét taglalta. A dolognak valóban szenzációértéke van: Hoeneß ugyanis bevallotta, hogy huszonhétmillió euróval károsította meg a német államot, s ezzel tulajdonképpen feljelentette magát. Mindezt nem valamely őszinteségi rohamában tette, hanem abban a reményben, hogy a töredelmes adóbevallás megkíméli a leülendő börtönbüntetéstől. S mint-hogy a nyomozás magától nem tudott volna fényt deríteni a svájci széfben pihenő, eleddig eltitkolt dugipénzre, a rendkívül népszerű menedzser és védője joggal remélhette, hogy a bíróság beéri egy felfüggesztettel. A közszolgálati ZDF dolga, hogy estéről estére kielégítse a publikum idevágó hírszomját. El sem merem gondolni, minek kellene történnie ahhoz, hogy elsőbbséget kapjanak az ukrajnai hírek.

Márpedig igazság szerint az eddig törtétek is elsápasztják az itteni, egyébként sorozatos adócsalásokat és pénzmosási akciókat. Fele se tréfa: Oroszország fegyveres erőkkel jelenik meg egy másik állam területén az ottani belső konfliktus örvén, kreál egy helyi kormányt, lezavar egy mondvacsinált referendumot, és kiszakít magának egy kétmillió lakosú félszigetet, szemlátomást alig törődve a nyugati reakciókkal. Egyfelől családi vizzályról van szó: az ukrán kultúrát át- meg áthatja az orosz, majdnem minden ukrán ember beszél Puskin nyelvén, s kivált azonos az időben közeli szovjet hagyomány. A kissé bizonytalanná vált határ mindkét oldalán aggódó bloggerek ugyanazt a dalt teszik fel az internetre:

Akar-e Moszkva háborút?
Az esti csend legyen tanúd.
Kérdezd a sziklavölgyeket,
Susogó nyárfaberkeket.
Kérdezd a hőst, ki ott pihen,
A nyír tövén, a sírban lenn.
Feleljen rá az ő fia:
Akar-e háborút Moszkva?

Ez a Jevtusenko költeményére szerzett világláger a hidegháború tetőpontján, a Karib-tengeri rakétaválság küszöbén hangzott fel az éterben, s a „Moszkva-parti esték” után talán a legnagyobb szolgálatot tette a Szovjetunió imázsának. Ezúttal az érzelmes melódia egy belső szláv konfliktust próbál csillapítani, de ennél mégis többről van szó: a Krím több, mint Ukrajna vagy – netán hamarosan – Oroszország része. A térkép át-rajzolása földrészünk katonai szempontból egyik legérzékenyebb pontján páratlan kihívás a nyugati világ ellen. Majd negyedszázaddal a szovjet birodalom összeomlása után ismét kísértet járja be Európát, ezúttal a kom-

munizmus nélküli hidegháború kísértete. A német média számára mégis Uli Hoeneß huszonhétmilliója a hét híre.

Bevallom, a világesemények néha engem is zavarnak. Különösen könyvvásárok idején. Frankfurtban és Lipcsében többször megéltem a nagypolitika beleszólását a mi kis irodalmi elefántcsonttornyunk hétköznapijába. 1998 tavaszán a bolgár díszvendégséget zavarta meg a balkáni dráma: a Gewandhaus-beli nyitókoncerten elsőként jelentették be, hogy a bolgár kormányfő az akut válság miatt nem hagyhatja el Szófiát. Valamivel később már hullottak is a NATO-bombák Belgrádra és Újvidékre is. A kitört üvegű ablakokat keménypapírral fedték be – ezt becézték arrafelé, mint Toldi Éva megírta volt, „Windows 98-nak”. Később Márton Laci artisztikus lipcsei felolvasásába csapott bele az iraki háború híre, 2009-ben pedig, a részben általam szervezett horvát főszereplés megnyitása előtt két nappal még kérdéses volt, hogy a Szerbiából meghívott vendégek megkapják-e a német vízumot. Nem a jóindulat hiányzott. Egyszerűen arról volt szó, hogy Koszovó függetlenné válásának hírére a szerb fővárosban tüntetésektől tartva lezárták és kiadós rendőrkordonnal vették körbe a német nagykövetség és főkonzulátus épületét. Végül a Goethe Intézet közbenjárásával sikerült megszerezni a beutazási engedélyeket.

82 Most a könyvvásáron az aktuális hadi helyzet annyiban észlelhető, hogy ugrásszerűen megnőtt az ukrán stand és az ukrán irodalmi rendezvények látogatottsága. A sztár kétségkívül Jurij Andruhovics volt, aki az Európa-fórum vitaműsorában számolt be a Majdan téri demonstrációról és a kormányváltást követő háborús feszültségről. Nyugodtan, mármár tartózkodóan beszélt, ám az összkép így is megrendítőre sikeredett. A sors úgy hozta, hogy közvetlenül utána én is szerepeltem azon a pódiumon Josef Haslingerrel, az Osztrák PEN elnökével és hazánkfiával, Török Imrével, aki egyben a Német Írószövetség elnöke is. A téma Magyarország volt, pontosabban a Fidesz-kormányval kapcsolatos nyugati aggodalmak. Noha igazán nem takarékoskodtam a bírálattal hamarosan újraválasztandó kis szörnyetegeink rovására, menet közben elfogott a gyanú, amiért a kijevei és krími előzmények ismeretében nem tudtam elég ádáz lenni. Mégiscsak magyar lehetek, gondoltam, nehezen viselem az időjárás szeszélyeit. Bezzeg a boldogtalan ukránok mínusz harminc fokban heteken át éjjel-nappal tüntettek a kormány ellen, nálunk plusz tíz Celsius alatt nem lehet kivinni a népet az utcára.

Egyébiránt az itteni magyar irodalmi szereplések (Gerevich András, Darvasi László, Kemény István, Spiró György és Tóth Krisztina bemutatkozása) mellett Lipcse politikai kuriózummal is kedveskedik a vásárlatógató közönségnek: Igor Janke lengyel újságíró Orbánról írott könyvét mutatják be felolvasás és beszélgetés keretében. A könyv a magyarországi kiadás után most németül is megjelent egy passzai kis kiadó gondozásában. Szép dolog – polak-wegier dwa bratanki. A műsorfüzet olvastán valami mégis szöveget ütött a fejembe. A könyv fordítója régi ismerősöm, aki már több művet ültetett át németre – csak hogy magyarról tette ezt. Meg kell ismételnem, hogy elhiggyem: a lengyel könyvet magyarról fordították le a német kiadás számára. Ajjaj. Ennyire fontos vagy sürgős lett

volna? Ilyesmitől lesz azután a Herz-féle szalámi, amelyben Karinthy óta „sokkal sűrűbb a só, / mint más hasonló terményekben, hidd el, ó nyájas olvasó.”

Önmagában persze nem kifogásolható, hogy a német média ekkora teret szentel a Hoeneß-afférnak. A nyilvánosság joggal tart igényt rá, hogy a nagy, gazdag és prominens embereket is elszámoltassák anyagi ügyeikről, és ne ússzák meg csupán azért a jogos büntetést, mert bőven vannak bevallható fölöslegeik. Így a német átlagpolgár nevében is jóérzéssel konstatáltam, hogy a Bayern mogulját a müncheni bíróság csütörtökön – első fokon – három és fél évi letöltendő szabadságvesztésre ítélte, jöllehet a vádlott az eredeti huszónhétmillióhoz az utolsó pillanatban még másfélmillió eurót hozzá is csapott. Megértettem, hogy a Leipziger Volkszeitungnak szinte egész oldalát betöltötte a hír és a hozzá tartozó kommentárhullám. Milyen jó lenne, gondoltam, ha ezt a nemes példát más országok is követnék, éspedig attól függetlenül, hogy a korrupcióban vagy csalásban lefűlelt személyek melyik párt holdudvarához tartoznak, valamint hogy leleplezésük befolyásolja-e valamilyen irányban a soros választási kampányt. Igen, kövessük bátran a német médiát, gondoltam reggeli újságolvasás közben.

Lelkeseδέsemet egyetlen dolog zavarta: Sem a Leipziger, sem a Frankfurter Allgemeine nem találta címlapra érdemesnek azt a tényt, hogy Donyeckben orosz- és ukránbarát tüntetők összecsapása során két ember veszett oda, ennek a furcsán kezdődő háborúnak első két halottja.

83

Szerzőink könyvei

NARANCSBŐR
Az Orbán-vagyonok nyomában
Ferenczi Krisztina

Müller Péter Sziámi **LÁTOM, HA HISZEM**
újabb dalszövegek 2007-2014
benne az új ...and Friends CD